

OPINIA
z dn. 11.02.2025 r.
Centrum Monitoringu Wolności Prasy SDP
w sprawie karnej przeciwko red. Mateuszowi Teska

Centrum Monitoringu Wolności Prasy (dalej: „CMWP”) funkcjonuje od 1996 r. Stanowi komórkę organizacyjną Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, powołaną w celu obrony wolności słowa zgodnie z art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W zakresie realizowanych zadań CMWP m. in. monitoruje przestrzeganie praw człowieka i obywatela w w/w zakresie, powiadamia właściwe organy i opinię publiczną w przypadku naruszeń obowiązujących przepisów prawa, podejmuje interwencje prawne, a w uzasadnionych przypadkach przedstawia opinie sądom powszechnym i innym organom.

1. Wstęp

W dn. 17 lipca 2024 roku dziennikarz Mateusz Teska został skazany przez Sąd Rejonowy w Płocku na dwa miesiące ograniczenia wolności z obowiązkiem nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze 40 godzin miesięcznie. Dodatkowo sąd nakazał mu przeproszenie oskarżycielki oraz zwrot kosztów procesu.

Powodem skazania było skierowanie do rzecznika prasowego instytucji państwowej pytań, dotyczących sędzi w stanie spoczynku. Wytoczyła ona dziennikarzowi proces karny z art. 212 Kodeksu karnego, zarzucając mu zniesławienie. Dziennikarz nie opublikował materiału prasowego, zbierał jedynie materiały do przyszłej publikacji.

W związku z powyższym CMWP, mając na uwadze potrzebę ochrony konstytucyjnych praw i wolności, przedstawia niniejszą opinię.

2. Analiza

Zgodnie z art. 10 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, *„Każdy ma prawo do wolności wyrażania opinii. Prawo to obejmuje wolność posiadania poglądów oraz otrzymywania i przekazywania informacji i idei bez ingerencji władz publicznych i bez względu na granice państwowe.”* Artykuł 19 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka stanowi, że *„Każdy człowiek ma prawo wolności opinii i wyrażania jej; prawo to obejmuje swobodę posiadania niezależnej opinii, poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania informacji i poglądów wszelkimi środkami, bez względu na granice.”* W myśl artykułu 19 ust. 2 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych: *„Każdy człowiek ma prawo do swobodnego wyrażania opinii; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i rozpowszechniania wszelkich informacji i poglądów, bez względu na granice państwowe, ustnie, pismem lub drukiem, w postaci dzieła sztuki bądź w jakikolwiek inny sposób według własnego wyboru.”* Natomiast zgodnie z art. 54 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej: *„Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.”*

Europejski Trybunał Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) w swoim orzecznictwie wielokrotnie podkreślał, że wolność prasy jest jednym z najważniejszych fundamentów demokratycznego społeczeństwa. Orzeczenia ETPC wskazują też na konieczność zachowania równowagi między ochroną reputacji jednostek, a prawem dziennikarzy do informowania opinii publicznej. Przykładowo należy wskazać na poniższe sprawy rozpatrywane przez ETPC:

1) Sprawa Handyside przeciwko Wielkiej Brytanii (1976): ETPC stwierdził, że wolność wyrażania opinii stanowi jeden z zasadniczych fundamentów społeczeństwa demokratycznego i jeden z podstawowych warunków jego postępu i samorealizacji każdej jednostki. Z zastrzeżeniem art. 10 ust. 2 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, prawo to ma zastosowanie nie tylko do „informacji” lub „idei”, które są przyjmowane korzystnie lub postrzegane jako nieszkodliwe lub obojętne, lecz również do takich, które mogą być obraźliwe, szokujące lub niepokojące dla państwa lub dowolnej grupy społecznej. Takie są wymogi pluralizmu, tolerancji i otwartości umysłu, bez których „demokratyczne społeczeństwo” nie istnieje. Oznacza to między innymi, że wszystkie „formalności”, „warunki”, „ograniczenia” i „kary” obowiązujące w tej sferze muszą być współmierne do realizowanego uprawnionego celu”. CMWP pragnie wskazać na powyższe orzeczenie w kontekście niniejszej sprawy, ponieważ w ujęciu ETPC skazanie dziennikarza za samo zadanie pytania właściwej instytucji, należy uznać za całkowicie niewspółmierne;

2) Sprawa Lingens przeciwko Austrii (1986): W tym orzeczeniu ETPC podkreślił, że system demokratyczny wymaga, aby osoby sprawujące władzę publiczną były poddawane ścisłej kontroli nie tylko przez swoich przeciwników politycznych w instytucjach państwowych lub innych organizacjach, ale także przez opinię publiczną, która w dużej mierze kształtowana i wyrażana jest w mediach. Wykonywanie takiej kontroli jest nie tylko prawem, ale może być nawet uznane za "obowiązek i odpowiedzialność" prasy w państwie demokratycznym. W związku z tym CMWP sygnalizuje, że przedmiotowe orzeczenie jest adekwatne do sprawy Mateusza Teski. Sędzia jest bowiem funkcjonariuszem publicznym. Ponadto, skoro wydaje on orzeczenia bezpośrednio dotyczące obywateli, ich mienia i życia, powinien liczyć się z krytyką. Sytuacja, w której samo tylko zadanie pytań rzecznikowi instytucji państwowej powoduje skazanie dziennikarza, jest w kontekście powyższego wyroku ETPC nie do przyjęcia;

3) Sprawa Thorgeirson przeciwko Islandii (1992): ETPC podkreślił, że wolność wypowiedzi stanowi jedną z podstawowych zasad demokratycznego społeczeństwa; z zastrzeżeniem art. 10 ust. 2 Konwencji, jest ona stosowana nie tylko do "informacji" lub "idei", które są przyjmowane z aprobatą lub uważane za nieszkodliwe bądź obojętne, ale także do tych, które obrażają, szokują lub niepokoją. Wolność wypowiedzi, jak zapisano w art. 10, podlega wielu wyjątkom, które jednak muszą być interpretowane wąsko, a konieczność jakichkolwiek ograniczeń musi być przekonująco wykazana;

4) Sprawa Dąbrowski przeciwko Polsce (2006): Trybunał orzekł, że skazanie dziennikarza za pomówienie w artykule na temat lokalnego polityka naruszyło jego prawo do wolności wypowiedzi. W ocenie ETPC sądy krajowe pominęły fakt, iż skarżący jako dziennikarz miał obowiązek przedstawiania informacji i poglądów w sprawach będących przedmiotem zainteresowania opinii publicznej, a czyniąc to miał on możliwość

uciec się w pewnym stopniu do przesady. ETPC zauważył też, że z drugiej strony sądy nie wzięły pod uwagę faktu, iż polityk powinien wykazać większy stopień tolerancji na zadaną mu krytykę. W tym kontekście CMWP pragnie podkreślić, że zwrócenie się do rzecznika prasowego instytucji państwowej – jak uczynił to dziennikarz w niniejszej sprawie – służy uzyskaniu lub weryfikacji informacji, a zatem zapewnieniu jej rzetelności przed opublikowaniem. Samo w sobie nie jest krytyką, natomiast może potencjalnie służyć rzetelnej (gdyż opartej o zweryfikowane fakty) krytyce;

5) Sprawa Axel Springer AG przeciwko Niemcom (2012): z orzeczenia ETPC wynika, że prasa ma prawo informować o sprawach budzących zainteresowanie publiczne, a osoby publiczne muszą liczyć się z większą ingerencją w ich prywatność. W analizowanym przez ETPC stanie faktycznym niezachowanie rozsądnej proporcji pomiędzy ograniczeniami wolności wypowiedzi, a realizowanym uprawnionym celem spowodowało naruszenie art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka;

6) Sprawa Kącki przeciwko Polsce (2017): Trybunał uznał, że warunkowe umorzenie postępowania karnego o zniesławienie (*zamiast uniewinnienia – przyp. CMWP*) naruszyło prawo dziennikarza do wolności wyrażania opinii. Z orzeczenia ETPC wynika, że chociaż odpowiedzialne dziennikarstwo wymaga od dziennikarza sprawdzenia informacji, to równocześnie, przy stosowaniu standardów staranności dziennikarskiej konieczne jest wzięcie pod uwagę charakteru publikacji. Wymaga podkreślenia, że w tym kontekście red. Mateuszowi Tesce nie można zarzucić uchybienia, skoro zwrócił się on z pytaniami do kompetentnego w tym zakresie organu (rzecznika prasowego) w celu zweryfikowania informacji, a sama publikacja jeszcze nie nastąpiła.

Należy dodać, że chociaż art. 212 Kodeksu karnego przewiduje sankcje karne za zniesławienie, jednak jego stosowanie w kontekście działalności dziennikarskiej budzi poważne wątpliwości. Tego typu uregulowania są poddawane krytyce na forum międzynarodowym, ponieważ mogą być wykorzystywane do tłumienia krytyki i ograniczania wolności słowa. CMWP również stoi na stanowisku, że stosowanie art. 212 k.k. przeciwko dziennikarzom stanowi narzędzie cenzury i tłumienia krytyki. W związku z tym wielokrotnie opowiadało się za usunięciem tej normy z systemu prawnego.

CMWP pragnie zwrócić uwagę na specyficzne okoliczności oskarżenia i skazania dziennikarza w niniejszej sprawie. Otóż dziennikarz nie może się dopuścić zniesławienia poprzez zadanie pytania, bowiem samo w sobie nie przesądza ono o istocie rzeczy, lecz służy uzyskaniu informacji i przekazaniu jej opinii publicznej, co należy do podstawowych praw i obowiązków dziennikarza. W niniejszej sprawie nie było zatem podstaw do skazania, nawet biorąc pod uwagę niekorzystną dla dziennikarzy regulację art. 212 k.k. W ocenie CMWP działania Mateusza Teski, polegające na zbieraniu informacji dotyczących osoby publicznej, wpisują się w ramy dziennikarskiego obowiązku informowania społeczeństwa.

W tym kontekście należy również przytoczyć pojęcie tzw. SLAPP (*Strategic Lawsuit Against Public Participation*), czyli akcji procesowej podejmowanej przez osoby lub inne podmioty w celu uciszenia krytyki i zniechęcenia obywateli do udziału w debacie publicznej. Celem takich działań jest zastraszenie i obciążenie przeciwników kosztami obrony prawnej, co w praktyce prowadzi do ograniczenia praw obywatelskich w zakresie wolności słowa. Według oceny CMWP akt oskarżenia wniesiony w niniejszej sprawie stanowi SLAPP, ponieważ ma na celu zniechęcenie zarówno Mateusza Teski, jak i innych

dziennikarzy do podejmowania tematyki, a nawet zadawania pytań dotyczących osób związanych z wymiarem sprawiedliwości. Skazanie dziennikarza powoduje zatem tzw. efekt mrozący.

3. Konkluzja opinii

Biorąc pod uwagę powyższą argumentację oraz orzecznictwo ETPC, który wielokrotnie podkreślał znaczenie wolności słowa i prasy w demokratycznym społeczeństwie, CMWP wyraża opinię, iż skazanie dziennikarza było w tym przypadku poważnym naruszeniem powołanych wcześniej uregulowań prawa międzynarodowego i krajowego, a także art. 212 k.k. Wyrok skazujący dziennikarza za zadawanie pytań w ramach jego obowiązków zawodowych jest niezgodny z fundamentalnymi zasadami demokratycznego państwa prawa, narusza podstawowe prawa obywatelskie w zakresie wolności słowa oraz stanowi zagrożenie dla wolności mediów w Polsce.

dr Jolanta Hajdasz

dyrektor CMWP SDP